

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Siyer Yayınları: 438

Siyer Akademi: 32

Eser Adı

Siyer Edebiyatı

Endülüs

Yazar

Yakup Akyürek

Yayın Yönetmeni

Muhammed Ali Alioğlu

Editör

Prof. Dr. Levent Öztürk

İç Tasarım

Mevlüt Sami Ertem

Kapak

Muhammed Onur Özçelikçi

Baskı

PLT Kağıt Matbaa Ajans Hizmetleri Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi

İstasyon Mah. 1440 Sok. No:11-C/68

Küçükçekmece / İstanbul | Tel.: 0552 339 51 34

Sertifika No: 73787

1. Baskı: **Aralık 2023**

ISBN: **978-625-94143-4-8**

Nişancı Mah. Zekai Dede Sok. No:22 Eyüpsultan/İstanbul

Tel & Fax: (0212) 544 76 96 – (0212) 544 58 46 • **Wp Hattı:** (0546) 544 76 96

Sertifika No: 22574

www.siyerkitap.com | satis@siyeryayinlari.com

SİYER EDEBİYATI

ENDÜLÜS

Yakup AKYÜREK

Yakup Akyürek

İlk ve orta eğitimini memleketinde tamamladıktan sonra 2011 yılında Nusaybin Anadolu İmam Hatip Lisesinden, 2016 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2019'da Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı İslâm Tarihi Bilim Dalında VII. (XIII.) Yüzyılda Siyer Yazıcılığı isimli yüksek lisans tezini tamamladı. 2022'de İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalında *Endülüs Siyer Edebiyatı* isimli doktora tezini verdi. 2017-2018 yılları arasında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Kartal Sosyal Hizmet Merkezi'nde tercüman olarak çalıştı. 2019'da Araştırma Görevlisi olarak başladığı Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalında Dr. Öğr. Üyesi olarak görevine devam etmektedir. Erken dönem İslâm Tarihi, siyer, kültür tarihi ve Endülüs üzerine çalışmalarını sürdürmektedir. Yazarın, Siyerin Öncüleri serisinde yayımlanmış olan *Yahyâ b. Ebû Bekir el-Âmirî* adında bir kitabı bulunmaktadır. Evli ve bir kız çocuğu babasıdır.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	9
--------------	---

Giriş

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	13
2. Araştırmanın Metodu ve Kapsamı	17
3. Kaynaklar ve Araştırmalar	21

Birinci Bölüm

ENDÜLÜS SİYER EDEBİYATI'NIN OLUŞUM SÜRECİ

A. Endülüs'e Nakline Kadar Siyer Yazıcılığının Gelişimi.....	29
1. Siyer Yazımında Sahâbe Dönemi.....	29
2. Siyer Yazımında Başlangıç Dönemi Âlimleri	31
3. Siyerin Tedvin Dönemi	33
4. Siyer Yazımında Tasnif Dönemi.....	35
a. Musa b. Ukbe	36
b. Süleyman b. Tarhân et-Teymî.....	38
c. İbn İshak	39
d. Vâkıdî.....	42
e. Muhammed b. Sa'd.....	44
f. Muhammed b. Cerîr et-Taberî.....	46
B. Sosya-Politik Sürecin Endülüs Siyer Edebiyatı'na Etkisi	48
1. Endülüs Sosyo-Politik Ortamının Şekillenmesinde Mâlikîliğin Rolü	53
2. Sosyo-Politik Ortamın Siyer Edebiyatı'nın Gelişmesindeki Rolü.....	61
C. Eğitim-Öğretim Faaliyetlerinin Endülüs Siyer Edebiyatı'na Etkisi...71	
D. Doğu'ya Yapılan Rihlelerin Endülüs Siyer Edebiyatı'na Etkisi	78
E. Doğu Literatürünün Endülüs'e Nakli.....	85
1. Tabakât Literatürünün Endülüs'e Nakli.....	86
2. Tarih Literatürünün Endülüs'e Nakli	87
3. Siyer-Megâzî Literatürünün Endülüs'e Nakli.....	89
4. Diğer Doğu Literatürünün Endülüs'e Nakli.....	96

F. Endülüs Siyer Edebiyatı'nın Başlangıcı	99
1. Başlangıç (Nakil) Dönemi Âlimleri	103
a. Muâviye b. Sâlih el-Hadramî ve Sa'sa'a b. Sellâm.....	105
b. Bakî' b. Mahled.....	107
c. Muhammed b. Vaddâh.....	110
d. Muhammed b. Abdisselâm el-Huşenî.....	112
e. Kâsım b. Asbağ el-Beyyânî.....	113
f. İbnü'd-Debbâğ.....	116
G. Endülüs Siyer Edebiyatı'nın Oluşumu	117

İkinci Bölüm

ENDÜLÜS SİYER EDEBİYATI'NDA UMÛMÎ SİYERLER

A. Siyer-Megâzî Eserleri.....	123
1. Mensur Siyer-Megâzî Eseri	124
a. Kelâî ve Siyer Yazımı	124
2. Manzum Siyer-Megâzî Eserleri.....	127
a. İbn Ebi'l-Hisâl ve Siyer Yazımı	128
b. Ebü'l-Velîd İbn Haccâc ve Siyer Yazımı	132
c. Feth b. Musa ve Siyer Yazımı.....	136
d. İbnü'z-Zeyyât el-Kelâî ve Siyer Yazımı.....	142
B. Muhtevasında Siyer-Megâzîye Yer Veren Eserler	143
1. İbnü'l-Cebbâb el-Kurtubî ve Siyer Yazımı	144
2. İbn Abdürabbih ve Siyer Yazımı	146
3. Muhyiddîn İbnü'l-Arabî ve Siyer Yazımı	152
C. Endülüs'te Genel Tarihin Bir Parçası Olarak Yazılan Siyer	157
1. İbn Habîb es-Sülemî.....	158
a. Eserinin Mevsûkiyeti.....	161
b. Siyer Yazımı.....	163
D. Muhtasar Siyer-Megâzî Risâleleri	167
1. Ebû İsâ Yahyâ b. Abdullah el-Leysî ve Siyer Yazımı	169
2. İbn Hazm.....	170
a. İbn Hazm'a Ait Siyer Eserleri.....	172
b. Siyer Yazımı.....	173
c. İbn Hazm'da Hz. Peygamber Algısı	180
3. İbn Abdülber en-Nemerî ve Siyer Yazımı.....	182
4. Humeydî ve Siyer Yazımı.....	195
5. İbnü'r-Rûmiyye ve Siyer Yazımı.....	198

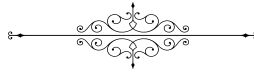
E. Siyer-Megâzî Şerhleri.....	201
1. İbnü'l-Vakşî ve Siyer Yazımı.....	203
2. Ebû Bahr Süfyân b. el-Âsî ve Siyer Yazımı	207
3. Süheylî ve Siyer Yazımı.....	210
4. Ebû Zer el-Huşenî ve Siyer Yazımı.....	224

Üçüncü Bölüm

ENDÜLÜS SİYER EDEBİYATI'NDA TEMATİK SİYERLER

A. Hasâis Konulu Eserler.....	233
1. Endülüslü Hasâis Müellifleri ve Eserleri	238
a. İbn Dihye el-Kelbî ve Nihâyetü's-sûl İsimli Eseri	238
b. İbnü'l-Müsdî (Mesdî)	248
2. Esmâ-i Nebî Eserleri.....	249
a. İbn Dihye el-Kelbî'nin el-Müstevfâ İsimli Eseri.....	251
b. Herrâlî ve İbdâü'l-hefâ İsimli Eseri	258
c. Kurtubî ve Urcûze fî esmâî'n-nebiyyi İsimli Eseri.....	262
B. Şemâil Eserleri	264
1. Ebû Bekir et-Turtûşî ve Ahlâku'n-nebî İsimli Eseri.....	267
2. İbnü'l-Mukrî.....	272
3. Muhyiddin İbnü'l-Arabî.....	272
4. Lâredî.....	273
C. Delâilü'n-Nübüvve Eserleri.....	275
1. Endülüs'te Delâilü'n-nübüvve'nin Gelişimi	278
a. İbn Dihye el-Kelbî'nin el-Âyâtü'l-beyyinât İsimli Eseri.....	282
D. Medih Konulu Eserler	287
1. Mevlid Eserleri	294
a. İbn Dihye el-Kelbî'nin et-Tenvîr İsimli Mevlid Eseri	297
b. İbnü'l-Arabî'nin Menkabetu Mevlidi'n-Nebî İsimli Eseri	308
c. Kurtubî'nin Kitâbü'l-İ'lâm İsimli Eseri	312
d. Ahmed el-Gırnâtî ve Tıllü'l-ğamâme İsimli Eseri.....	315
e. İbn Câbir el-Endelüsî ve er-Ruaynî.....	316
İbn Câbir ve Ruaynî'ye Ait "Mevlid" Konulu Eserler	317
2. Medih Kasideleri/Mevlidiyyât	323
a. İbn Dihye el-Kelbî'nin el-Kasîdetü'd-Dâliyye fî medhi'n-Nebî'si	326
b. İbnü'l-Cennân el-Mürsî ve Medih Kasideleri.....	328

c. İbnü'l-Murahhal ve Medih Kasideleri.....	333
d. İbn Câbir'in el-Hulletü's-siyerâ İsimli Eseri	336
3. İstiğâse Eserleri	337
a. İbnü's-Sîd el-Batalyevsî'nin İstiğâse Eseri	342
b. İbn Ebi'l-Hisâl'in İstiğâse Eseri.....	343
c. Lisânüddîn İbnü'l-Hatîb'in İstiğâse Eseri.....	344
d. İbnü'l-Cennân'ın İstiğâse Eseri	347
4. Salâtüselâm Eserleri	347
a. Nümeyrî ve Kitabü'l-İ'lâm İsimli Eseri.....	349
E. Vak'a Eserleri (Tek Bir Konuyu/Hadiseyi Anlatan Eserler)	352
1. İbn Hazm'ın Haccetü'l-vedâ' İsimli Eseri.....	352
2. Ebü'l-Velîd el-Bâcî ve Tahkîku'l-mezheb İsimli Eseri	358
3. Ebû Bekir İbnü'l-Arabî ve Hadîsü'l-İfk İsimli Eseri	363
4. İbn Dihye el-Kelbî'nin el-İbtihâc fî Ehâdisi'l-Mi'râc İsimli Eseri	368
Sonuç	373
Ekler.....	381
Kaynakça.....	385
Dizin.....	413

ÖN SÖZ

Tarihî süreç içerisinde Müslüman âlimlerin yazdıkları siyer eserlerindeki Hz. Peygamber algısını tespit etmek, gelenegi bugüne taşıyarak doğru bir peygamber algısı tespitine yardımcı olacaktır. Ancak gelenek bir bütün olarak ortaya konulduktan sonra mukayese yapma imkânı doğacak ve sağlıklı bir peygamber tasavvuruna ulaşma imkânı ortaya çıkacaktır. Gerek siyer yazımındaki farklı tartışmalar gerekse de modern dönemle birlikte oryantalist çalışmaların varlığı geleneğe hâkim olmanın önemini daha elzem kılmaktadır. Doğru bir siyer bilgisinin sadece tarihî olayları anlamamız için değil, bir bütün olarak İslâmî ilimleri anlamamız için de katkı sunacağı açıktır.

Endülüs toplumunun Hz. Peygamber algısını tespit etme iddiasındaki *Siyer Edebiyatı -Endülüs-* isimli bu araştırmanın hareket noktası yukarıda belirtilen hususlar muvacehesinde Endülüs coğrafyasının siyer yazıcılığını etkileyen faktörlerin incelenmesidir. Araştırmanın başında sadece müstakil siyer-megâzî eserlerinin ele alınması hedeflenmişken; Endülüs toplumunun içerisinde bulunduğu sosyo-politik ortam, çalışmanın seyrini değiştiren bir unsur olmuştur. Bu açıdan “Endülüs’te Siyer Yazıcılığı” olarak düşünülen bu araştırma yeni eklenen başlıklar ve incelenen eserler sebebiyle “*Siyer Edebiyatı -Endülüs-*” olarak değiştirilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde Endülüs siyer edebiyatını etkileyen faktörler üzerinde durulmuş ve diğer bölümlere bir zemin hazırlanmıştır. İkinci ve üçüncü bölümlerde ise müellifler ve eserleri ele alınmıştır.

Bu araştırmanın nihayete ermesinde pek çok insandan destek ve yardım gördüm. Bu yoldaki en büyük destekçim “muallim-i evvelim” değerli babamdır. Çalışmanın başında vefat eden kıymetli babama şükranlarımı ve minnettarlığımı arz

etmek istiyorum. Yüce Rabbim bu çalışmanın nasibini, onun heybesine ekleyerek cennetiyle müşerref kılsın. Bu vesileyle çalışmanın nihayete ermesinde desteklerini esirgemeyen sevgili anneme, kayınvalideme, kayınpederime, dedelerime ve ninelerime, kardeşlerime, eşimin kız kardeşlerine şükran borçluyum.

Bu çalışmanın her aşamasında yardım ve desteklerini gördüğüm, yoğun programına rağmen hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen, çalışmanın müsveddelerini büyük bir titizlikle okuyan her zaman minnetle hatırlayacağım danışman hocam Prof. Dr. Mehmet Mahfuz Söylemez'e teşekkür ederim. Çalışmanın olgunlaşmasını sağlayan ve ilim yolculuğumdaki "muallim-i sâni" olan Prof. Dr. Gülgün Uyar ve kıymetli eşi Mazlum Uyar hocalarıma teşekkür ederim. Yine çalışmanın şekillenmesinde emeği geçen Prof. Dr. Nurettin Gemici, Prof. Dr. Hüseyin Hüsnü Koyunoğlu, Doç. Dr. Fatih Zengin'e teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmanın yazım aşamasında yazma eserlerin temini ve Almanca desteği için Bahattin Akyol'a, Ürdün'deki Arapça eserlerin tarafıma ulaştırılmasını sağlayan değerli dostum Mustafa Kaya'ya, yazma eserler hakkında her türlü desteği gösteren İSAM tahkik birimi araştırmacılarından Dr. Münzir Şeyhhasan'a ve Ebubekir Daşdemir'e, Arap Dili ve Edebiyatı hakkında değerli bilgilerini paylaşan dostum Arş. Gör. Zeynelabidin Soysal'a, çalışmayı baştan sona okuma nezaketi gösterip tashihlerini benimle paylaşan değerli hocalarım Doç. Dr. Kasım Ertaş, Doç. Dr. M. Muhdi Gündüz, Doç. Dr. Hakan Temir, Dr. Mehmet Aktaş ve Arş. Gör. Furkan Çelebi'ye minnet borçluyum. Bu çalışmada üzerimde emekleri olan, zihin dünyamı geliştiren Doç. Dr. Fevzi Rençber, Dr. Ahmet Özalp, Dr. İsmet Tunç, Dr. Ümit Eskin, Dr. Mehmet Usluer, Dr. Mesud Erzi, Dr. Samet Şenel, araştırma görevlisi ve mesai arkadaşlarım Muhammed Şahin, Mustafa Kozluk, A. Revaha Akay, A. Rezzak Sevindik, Delila Elçi, Gülizar Artuç ve Cihat Ulu'ya teşekkür ederim.

Bu çalışmanın her safhasında maddî ve manevî destek gördüğüm Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi ve Kütüphane ve Dokümantasyon Servisi çalışanları ile çay ocağı çalışanlarına, yazma eserleri tarafıma ulaştıran Milli Saraylar İdaresi Başkanlığına, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Millet Yazma Eser Kütüphanesi Müdürlüğüne ve Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Müdürlüğüne şükran borçluyum. Ayrıca bu çalışmanın siz değerli okurlara ve akademik camiaya ulaşmasını sağlayan Siyer Yayınları'na teşekkür ederim. Bu vesileyle çalışmayı okuma nezaketi göstererek değerli vaktini ayıran saygıdeğer Prof. Dr. Levent Öztürk hocama saygılarımı sunarım.

Son olarak evliliğimizin ilk gününden itibaren her daim destek ve yardım gösteren sevgili eşime, engin sabır ve hoşgörüsüyle her türlü zorluğa karşı bu dönemleri kolaylıkla geçirmemizi sağladığı için minnetin yanında şükranlarımı da sunarım. Elbette kızımı unutamazdım. Bu süreçte onu ihmal ettiğim için üzgün; ama telafi edebileceğimi düşündüğüm için mutluyum.

Yakup Akyürek
Şırnak 2023

